
POSUDEK
K DIZERTAČNÍ PRÁCI „PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA ZTRÁTY NA ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ“

JUDr. Martin Smolek, Ph.D., LL.M.

Zpracovatel dizertační práce: JUDr. Petra Humlíčková
Školitel: Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

_____ *„Isn't the only hope for the planet that the industrialized civilizations collapse? Isn't it our responsibility to bring that about?“*

Maurice Strong, zakladatel UNEP

Není potřeba výraznějšího intelektu ani hluboké analýzy k tomu, abychom dospěli k tvrzení, že právní normy z oblasti ochrany životního prostředí neměly, nemají a nebudou mít „na různých ustláno“. Tato skutečnost nesměřuje k textu dotčených pravidel (kvalita i kvantita norem z oblasti ochrany životního prostředí je dnes plně srovnatelná s jinými oblastmi práva, a to na všech jeho úrovních), ale ke schopnosti těchto pravidel „být prosazeny“ v praxi. Jedním ze stěžejních prvků takové schopnosti (potažmo její míry) je efektivní systém odpovědnosti – to si autor tohoto posudku v celé šíři poprvé uvědomil při čtení předložené dizertační práce. Bez skutečně fungujícího systému odpovědnosti kulhá právo životního prostředí na jednu nohu a je životnímu prostředí platné asi jako dostihový kuň kulhající na jednu nohu (i když má zbývající tři zdravé) před životním dostihem svému majiteli.

Mírně provokativní úvod (včetně citátu Maurice Stronga) použil autor posudku za účelem podtržení důležitosti, jakou téma odpovědnosti pro právo životního prostředí představuje. Zároveň není potřeba zdůrazňovat, že se jedná v této oblasti práva o otázky nejsložitější – odpovědnost je bezesporu institutem práva známým od dob práva římského a nespočetněkrát diskutována v odborné literatuře, odpovědnost v právu životního prostředí nicméně vykazuje oproti klasickému konceptu odpovědnosti vzhledem k danostem životního prostředí taková specifika, že autoři, kteří se tomuto tématu věnují, stále fakticky pracují „na zelené louce“. Již samotný výběr tématu tedy položil na autorku dizertační práce nelehké břemeno – a nutno předeslat, že se jej zhostila se ctí, která může konkurovat zatím (pokud je autorovi posudku známo) jedinému takto komplexnímu dílu, které se v české právní vědě otázkám odpovědnosti za ztráty na životním prostředí věnuje, totiž publikaci prof. Damohorského „Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí“, kterou vydalo nakladatelství Karolinum v roce 1999.

Dizertační práci, kterou – a opět předběhnu svůj obvyklý postup – v každém případě doporučuji nejen k obhajobě, ale i k publikaci pro širší odbornou veřejnost, hodnotím vysoko ze tří základních důvodů:

1. Komplexnost: práce se pokouší o shrnující pohled na problematiku odpovědnosti v právu životního prostředí a tento cíl se jí daří -

jednotlivé části jsou vzájemně vyvážené (s jednou výhradou uvedenou dále), autorka postupuje od teoretických konceptů přes jednotlivé úrovně/systémy úprav *de lege lata* a v celé řadě ohledů práce obsahuje i návrhy *de lege ferenda*;

2. Strukturovanost: práce je velmi přehledně strukturována (což bohužel není ani u tohoto typu prací úplně pravidlem) – z toho je mj. patrné, že autorka do hloubky pochopila problematiku odpovědnosti v právu životního prostředí, zejména vzájemnost provázanost/souvstažnost jejich stěžejních prvků;
3. Schopnost syntézy: autorka dokáže nikoli pouze popsat a analyzovat dotčenou právní úpravu, ale především v ní vysledovat základní prvky (které představuje v Kapitole I), ze kterých je pak schopna učinit obecnější závěry pro celý systém – především z tohoto důvodu by práce měla být dána za vzor budoucím zpracovatelům dizertačních prací (nejen v oboru práva životního prostředí).

Aby autorka „neusnula na vavřínech“ a byla motivována do další vědecké činnosti, nelze nezmínit též některé nedostatky. Jako výraznější se mi jeví dvě záležitosti:

1. Práce odkazuje ve velmi málo případech na informační zdroje. Na mnoha místech práce je patrné, že dotčená tvrzení/informace nemají zdroj v autorčiných vlastních úvahách, ale byly vzaty z nějakých jiných zdrojů (za všechny lze odkázat např. na s. 84 práce – hovoří se zde např. o diskreci, kterou ve vztahu k transpozici směrnice 2004/35/ES využily některé členské státy, aniž by bylo patrné, jak autorka tuto informaci získala; stejně tak se na s. 86 uvádí, že „[Z]e všech těchto důvodů považuje Evropská komise za předčasné vyjadřovat se k účelnosti harmonizace povinného finančního zajištění...“, aniž by bylo patrné, kdo kdy za Evropskou komisi takový postoj zveřejnil apod.). Nejde o to ověřit vědeckou práci pro efekt rozsáhlým poznámkovým aparátém (toho autor posudku určitě není zastáncem), ale pokud nelze s textem dále pracovat, protože není možné dohledat informační zdroje tvrzení v něm použitých a tyto případně dále rozvíjet, ztrácí text na své ceně.
2. V kapitole III (Regionální evropské systémy odpovědnosti) se v části věnované unijnímu právu zmiňuje pouze Zelená a Bílá kniha, resp. z nich vycházení směrnice 2004/35/ES. Práce tak vyvolává mylný dojem, že v právu EU není odpovědnost upravena na jiných úrovních/v jiných předpisech. To ovšem není pravda. Na úrovni primárního práva by bylo možné zmínit minimálně princip „znečišťovatel platí“, zakotvený v čl. 191 odst. 2 Smlouvy o fungování EU. Důležitější je nicméně tato poznámka ve vztahu k sekundárnímu právu: celá řada unijních environmentálních předpisů obsahuje odpovědnostní prvky, podobně jako je tomu v případě vnitrostátního práva (za všechny lze jmenovat např. čl. 11 odst. 5 směrnice 2000/60/ES kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky či čl. 8 písm. a) bod iv) nebo čl. 13 směrnice 1999/31/ES o skládkách odpadů – takových příkladů bychom samozřejmě v sekundárním právu našli mnohem více). Neuvedení –

byť pouze rámcové – těchto předpisů je o to více zavádějící, že v části věnované vnitrostátnímu právu jsou odpovědnostní prvky ve složkových předpisech vedle předpisů horizontálních zmiňovány.

Vedle toho bych autorku pro účely publikace její práce upozornil na jistou rozpornost úvahy uvedené na závěr popisu úpravy USA na s. 108, podle které *„[Z] mnohem déle fungujícího systému odpovědnosti ve Spojených státech by si Evropa měla vzít několik ponaučení. Není nezbytně nutné mít pouze jeden systém odpovědnosti, někdy naopak může být strategicky výhodnější mít několik různých systémů a jeden typu CERCLA jako záložní.“* s úvahou na s. 152, podle které *„[K] lepší ochraně životního prostředí prostřednictvím odpovědnosti za újmu na životním prostředí tak jsou podle mého názoru nezbytné následující změny. Nevytvářet již další systémy odpovědnosti, které v praxi nejsou používány a vedou tak pouze k dalšímu roztržštění úpravy.“*

Přes výše uvedená upozornění, která by měla být chápána, jak již naznačeno, jako doporučení pro další výzkumnou a publikační činnost, hodnotím práci velmi vysoko. Doktorandka by se mohla při obhajobě zaměřit na zhodnocení rozsudku Soudního dvora ve věci C-115/08 ČEZ právě z pohledu konceptu odpovědnosti za ztráty na životním prostředí.

V Praze dne 13. září 2011

Martin Sulut